

Teresa Orzeszko, Melania Bąk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mails: teresa.orzeszko@ue.wroc.pl; melania.bak@ue.wroc.pl

PRAKTYKA W ZAKRESIE UPUBLICZNIANIA SPRAWOZDAŃ PRZEZ FUNDACJE W POLSCE – STUDIUM PRZYPADKU FUNDACJI BANKÓW KOMERCYJNYCH

PRACTICE FOR MAKING REPORTS PUBLICALLY AVAILABLE BY FOUNDATIONS IN POLAND – CASE STUDY OF COMMERCIAL BANKS FOUNDATIONS

DOI: 10.15611/pn.2017.479.11

JEL Classification: K29, L31, M41, M48

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena transparentności fundacji banków komercyjnych (podmiot badań) w Polsce (zakres przestrzenny badań) przez pryzmat sprawozdań dostępnych na ich stronach internetowych (przedmiot badań i materiał empiryczny), które poddano analizie porównawczej (metoda badawcza). Zakres czasowy badań to okres od 1991 r. do końca lutego 2017 r., czyli miesiąca, w którym je przeprowadzono. Badania wymagały zapoznania się z regulacjami z zakresu sprawozdawczości fundacji oraz z niezbędną literaturą przedmiotu. W artykule wyodrębniono rozdziały: Ogólna charakterystyka fundacji banków komercyjnych; Wymogi w zakresie upubliczniania sprawozdań fundacji banków komercyjnych; Ocena praktyki w zakresie udostępniania sprawozdań przez fundacje banków komercyjnych na ich stronach internetowych. W wyniku badań stanowiącą ich podstawę hipoteza zakładająca, że praktyka w zakresie upubliczniania przez fundacje banków komercyjnych sprawozdań w Internecie jest różna i wymaga doskonalenia, została zweryfikowana pozytywnie.

Słowa kluczowe: fundacje bankowe, transparentność/jawność, upublicznianie/ujawnianie informacji, sprawozdania.

Summary: The purpose of the article is to evaluate the transparency of commercial banks foundations (research subject) in Poland (research spatial scope) through the prism of reports available at their websites (research subject and empirical material), which were subject to a comparative analysis (research method). The temporal scope of research covered the period from 1991 till the end of February 2017, i.e. the month in which it was conducted. The research required not only having insight in the reports, but also getting acquainted with the regulations referring to foundations reporting as well as the essential subject literature. The article is divided into five parts – apart from the Introduction and Conclusions – including 3

sections: The general characteristics of commercial banks foundations, Requirements in terms of making the reports of commercial banks foundations publically available, Evaluation of the practice for making reports publically available by the foundations of commercial banks on their websites. As a result of carried out research the underlying hypothesis – assuming that the practice for making reports publically available by the foundations of commercial banks in the Internet is different and requires improvement – was positively verified.

Keywords: bank foundations, transparency, informations disclosure, reports.

*Nie ma demokracji bez partycypacji,
a partycypacji – bez informacji*

1. Wstęp

Transparentność bywa różnie definiowana¹, jednak istnieje powszechna zgoda co do tego, że w społeczeństwach demokratycznych jest ona pożądaną cechą każdej aktywności i każdego podmiotu gospodarującego. Wyjątkowe znaczenie przypisuje się temu atrybutowi zwłaszcza w jednostkach, które mają status podmiotu zainteresowania publicznego i/lub instytucji zaufania publicznego bądź też należą do jednego z sektorów – finansowego, finansów publicznych lub „trzeciego” (zwłaszcza gdy odgrywają rolę organizacji pożytku publicznego – OPP). W grupie jednostek, do których są adresowane zwiększone, ale uzasadnione oczekiwania co do transparentności działania, znajdują się **fundacje bankowe**. Ich uwzględnianie we wspomnianej zbiorowości ma mocne podstawy, ściśle związane z ich istotą jako fundacji (organizacji pozarządowych), których założycielem jest bank (instytucja zaufania publicznego, a często też zainteresowania publicznego). W przypadku fundacji bankowych transparentność ma dwojakie znaczenie:

- dla nich samych – transparentność jest bezpośrednim czynnikiem warunkującym zdobycie i utrzymanie przez fundacje zaufania społecznego, bez którego nie mają one racji bytu, a co za tym idzie – determinuje ona ich funkcjonowanie w długim okresie (daje możliwość kontynuacji działalności) oraz pośrednio decyduje też o zakresie i skuteczności realizacji statutowych celów fundacji, tj. celów społecznie i/lub gospodarczo użytecznych;
- dla ich założyciela, czyli banku, transparentność fundacji ma pośredni, ale znaczący wpływ na wizerunek i reputację fundatora, co wynika z faktu, że fundacje realizując jego cele, są z nim mocno identyfikowane.

Celem artykułu i badań przeprowadzonych przez autorki jest ocena transparentności fundacji banków komercyjnych (podmiot badań) w Polsce (zakres przestrzenny badań) przez pryzmat sprawozdań, które są dostępne na ich stronach internetowych

¹ Np.: [Bushman i in. 2004; Napieček 2015; Sawulski 2015; Urbanek 2006].

(przedmiot badań i materiał empiryczny). Tak sformułowany cel jest ściśle powiązany z hipotezą badawczą, wyrażającą się w przypuszczeniu, że praktyka w zakresie upubliczniania sprawozdań w Internecie przez wspomniane podmioty może być różna i wymagać doskonalenia. Zweryfikowanie przedstawionej hipotezy wymagało znalezienia odpowiedzi na następujące pytania badawcze: czy badane fundacje mają własne strony internetowe?; czy udostępniają na nich własne sprawozdania, a jeśli tak, to jakie (rzeczowe, finansowe) i za jakie okresy sprawozdawcze (roczne, inne); czy dostępne sprawozdania dotyczą tylko ostatniego okresu sprawozdawczego, czy też okresów poprzednich, a jeśli tak, to ilu?; czy w ujawnionych sprawozdaniach wskazane są podstawy prawne ich przygotowania; czy dostępne sprawozdania są zgodne z wymogami (co do formy i treści)?; czy sprawozdania dostępne na stronach internetowych badanych fundacji są jednolite (porównywalne: – w czasie, – w ramach badanej grupy)? W badaniach wykorzystano metody analityczne (w szczególności analizę porównawczą sprawozdań oraz analizę regulacji). Zakres czasowy badań obejmuje lata 1991-2017, tj. okres rozpoczynający się w roku, w którym po raz pierwszy w Polsce nałożono na fundacje obowiązek podawania sprawozdań do publicznej wiadomości, a kończący się w roku badawczym (badania przeprowadzono w lutym 2017 r.). Badania wymagały nie tylko wglądu do sprawozdań, ale także zapoznania się z regulacjami z zakresu sprawozdawczości fundacji oraz z niezbędną literaturą przedmiotu. W artykule wyodrębniono pięć części, w tym wstęp, trzy rozdziały i zakończenie.

2. Ogólna charakterystyka fundacji banków komercyjnych

Badaniami objęto fundacje banków komercyjnych (FBK), za które uznano podmioty działające na podstawie prawa o fundacjach [Ustawa z 6 kwietnia 1984], ustanowione przez krajowe banki komercyjne², które są jedynymi ich fundatorami. Według stanu na 28.02.2017 r. w KRS zarejestrowanych było 12 tego typu instytucji: Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga (FBHW), Fundacja Banku Millennium (FMIL), Fundacja Banku Ochrony Środowiska (FBOS), Fundacja Banku PEKAO SA imienia dr. Mariana Kantona (FPEO), Fundacja Banku Zachodniego WBK SA im. Stefana Bryły (FBZW), Fundacja BGK im. J.K. Steczkowskiego (FBGK), Fundacja BGŻ BNP Paribas (FBGZ), Fundacja ING Dzieciom (FING), Fundacja mBanku (FMBK), Fundacja Noble (FGNB), Fundacja PKO Banku Polskiego (FPKO), Fundacja Rozwoju Bankowości Spółdzielczej (FBPS)³.

FBK wykazują zarówno podobieństwa, jak i różnice [Janusz, Orzeszko 2015]. Oprócz oczywistych podobieństw wywodzących się z istoty fundacji, posiadają one

² Do wspomnianej grupy Komisja Nadzoru Finansowego zalicza banki mające siedzibę na terenie Polski, które funkcjonują jako podmioty państwowe albo spółki akcyjne. Nie należą do niej oddziały instytucji kredytowych i banki spółdzielcze.

³ Skróty nazw fundacji utworzono od akronimów banków będących ich założycielami.

również wspólne atrybuty charakterystyczne dla fundacji prawa prywatnego (klasycznych), które wynikają z jednolitych regulacji ich funkcjonowania (ustawa o fundacjach). Należą do nich w szczególności: cele działania zgodne z podstawowymi interesami naszego państwa i jednocześnie społecznie lub gospodarczo użyteczne (głównie z zakresu kultury i sztuki; ochrony środowiska; ochrony zdrowia; opieki i pomocy społecznej; opieki nad zabytkami; oświaty i wychowania; rozwoju gospodarki i nauki), oświadczenie woli o ich ustanowieniu złożone przez fundatora w formie aktu notarialnego, siedziba na terytorium Polski, obowiązek wpisu do KRS, posiadanie osobowości prawnej, podleganie obowiązkowi sprawozdawczym, prowadzenie działalności w sposób określony w statucie ustanowionym przez fundatora.

Z porównawczej analizy statutów FBK można wywieść kolejne podobieństwa między podmiotami badanej zbiorowości, ale też i różnice, a mianowicie:

1. We wszystkich przypadkach fundatorem jest bank komercyjny, co jest faktem oczywistym, ponieważ rodzaj fundatora stanowił o doborze próby badawczej, ale za każdym razem inny – każdy z banków ustanowił tylko jedną fundację bankową. Wśród fundatorów jest 11 z 35 banków działających w formie SA (10 z 12 notowanych na GPW w Warszawie) i jedyny w kraju bank państwowy (Bank Gospodarstwa Krajowego).

2. W 8 przypadkach w nazwie fundacji zawarta jest nazwa banku fundatora, a w pozostałych 4 – mniej lub bardziej wyraźne nawiązanie do niego, tj. do jego nazwy (ING Bank Śląski SA, – Getin **Noble** Bank SA), historii (L. Kronenberg – inicjator Banku Handlowego w Warszawie SA) bądź specyfiki (**bankowość spółdzielcza** – Bank Polskiej Spółdzielczości SA jest jednym z dwóch banków zrzeszających banki spółdzielcze). Wypada także zauważyć, że nazwy 4 fundacji zawierają określenie ich patrona (L. Kronenberg, M. Kanton, S. Bryła, J.K. Steczkowski).

3. W ostatniej dekadzie minionego wieku działalność rozpoczęło 7 FBK (za najstarszą należy uznać FMIL, której historia sięga 1990 r.), a pozostałych 5 – już w XXI w. (najpóźniej – w 2012 r. – FGNB).

4. Spośród badanych FBK 10 ma siedzibę w Warszawie, 1 w Wiśle i 1 w Krakowie.

5. Jako obszar działania 11 FBK wskazuje Polskę, przy czym tylko 2 z nich uznają go za jedyny możliwy, w 8 kolejnych – w razie potrzeby – może on być rozciągnięty także na inne kraje (Polska jest głównym obszarem działalności, ale nie jedynym), a w 1 fundacji działalność może być prowadzona zarówno w kraju, jak i za granicą (zakres działania nie jest ograniczony do Polski). Tylko 1 fundacja zdecydowała, że będzie aktywna głównie za granicami kraju, a w szczególności w Wielkiej Brytanii (FGNB).

6. Wszystkie badane fundacje zostały ustanowione na czas nieokreślony, ale nie zawsze w statucie jest to wyartykułowane.

7. Statutowe cele działania 11 przeanalizowanych podmiotów pokrywają się z kilkoma lub nawet wszystkimi siedmioma dopuszczalnymi obszarami działania wskazanymi w ustawie o fundacjach, natomiast FGNB sformułowała swój cel, co prawda w zgodzie z powołaną ustawą, ale poza wymienionymi w niej obszarami,

dzięki czemu jest on niepowtarzalny (jako jedyna spośród fundacji koncentruje się na promocji pozytywnego wizerunku nowoczesnej Polski za granicą). Liczba celów statutowych wskazanych przez poszczególne FBK jest różna – 2 fundacje wskazują tylko po jednym celu (FGNB, FBPS), a pozostałe – po kilka lub kilkanaście. W niektórych statutach wszystkie cele uznano za równie ważne (np. w FBGK), a w innych poddano hierarchizacji (np. w FBOS). Sposób sformułowania celów też jest zróżnicowany – w niektórych przypadkach wyartykułowano je ogólnie, wzorując się na celach ustawowych (np. w FBHW i w FBOS), a w innych – bardzo szczegółowo (np. w FMIL czy w FPKO).

8. Funkcjonowanie wszystkich badanych fundacji, z wyjątkiem jednej (FBPS), jest ściśle powiązane ze strategią CSR realizowaną przez ich fundatorów, co jest publicznie komunikowane na ich stronach internetowych.

9. Tylko w 8 przypadkach statuty FBK wyraźnie odnoszą się do kwestii prowadzenia działalności gospodarczej, przy czym 2 statuty przewidują możliwość aktywności w tym zakresie, a 6 – jednoznacznie nie. Statuty pozostałych 4 FBK nie poruszają tej kwestii, co może rodzić domniemanie o braku zakazu, czyli dopuszczalności podejmowania działalności gospodarczej. W czasie przeprowadzania badań – w lutym 2017 r. – tylko 2 z 12 FBK prowadziły działalność gospodarczą (FBOS, FBPS).

10. Według stanu na koniec lutego 2017 r. 5 FBK posiadało status OPP, a 7 nie; najwcześniej – już w 2004 r. – do grona OPP weszła FBZW, a najpóźniej – dopiero we wrześniu 2016 r. – FPEO.

11. Rozpiętość wartości funduszy założycielskich FBK jest ogromna, od 6 mln zł (FGNB), poprzez kilkaset tysięcy zł (w 2 podmiotach – po 500 tys. zł, w 3 kolejnych – po 100 tys. zł), kilkadziesiąt tysięcy zł (w 1 fundacji – 50 tys. zł, w 2 kolejnych – po 10 tys. zł) do zaledwie 2 tys. zł – w FBZW⁴.

12. W 11 badanych podmiotach funkcjonują 2 organy, tj. rada i zarząd, a tylko w FBHW – 3 organy (oprócz wymienionych, dodatkowo Komisja Rewizyjna).

13. Nadzór nad działalnością FBK sprawowany jest przez: Ministra Edukacji Narodowej – w 6 przypadkach, Ministra Finansów – w 3, przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – w 2, Ministra Ochrony Środowiska – w 1.

Podsumowując, wszystkie badane podmioty – jako fundacje – należą jednocześnie do zbiorowości przedsiębiorstw ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych oraz są typowymi fundacjami prawa prywatnego, prywatnymi, samoistnymi, krajowymi, świeckimi, korporacyjnymi i bankowymi. Tylko jedna z badanych instytucji wykazuje cechy fundacji kapitałowej, a wszystkie pozostałe to typowe fundacje zakładowe. Zaledwie 2 spośród FBK prowadzą działalność gospodarczą (fundacje *not for profit*), a pozostałe są modelowymi instytucjami *non profit*.

⁴ FMIL i FBPS nie ujawniły w Internecie danych o funduszu założycielskim.

3. Wymogi w zakresie upubliczniania sprawozdań fundacji banków komercyjnych

Upublicznianie sprawozdań przez podmioty gospodarujące, w tym przez FBK, może mieć zarówno charakter fakultatywny (następować z własnej woli podmiotu i według ustalonych przez niego zasad), jak i obligatoryjny (wynikać z obowiązku nałożonego na podmiot przez ustawodawcę i odbywać się zgodnie z zasadami określonymi w stosownych przepisach).

Do upubliczniania sprawozdań przez fundacje – nawet wówczas, gdy nie są one do tego zobligowane przepisami prawa – zachęcają normy zwyczajowe, takie jak:

- Standardy działania fundacji korporacyjnych [Ćwik-Obrębowska 2015], adresowane do wszystkich fundacji;
- Kodeks dobrych praktyk organizacji pożytku publicznego [Kodeks 2015], skierowany m.in. do fundacji mających status OPP.

Niezależnie od norm zwyczajowych, regulatorzy na całym świecie – mając na względzie interes publiczny i dobro społeczne – zwykle zobowiązują fundacje do udostępniania sprawozdań społeczeństwu stosownymi przepisami prawa. Wykaz aktów prawnych nakładających na polskie fundacje obowiązek upubliczniania sprawozdań oraz określających zasady ich sporządzania zaprezentowano w tabeli 1.

Obowiązek upubliczniania sprawozdań fundacji, rozumiany jako wymóg podawania przez fundacje sprawozdań do publicznej wiadomości, został w Polsce zainicjowany przez powołaną już ustawę o fundacjach, po wejściu w życie jej nowelizacji [Ustawa z 23 lutego 1991], co miało miejsce 11.03.1991 r. Stosowne przepisy w tej kwestii znalazły swój wyraz początkowo w art. 15 ustawy o fundacjach, a od 1.06.1991 r. – od momentu wydania jej tekstu jednolitego [Załącznik] – do chwili obecnej są zawarte w art. 12. Obowiązek upubliczniania wynikający z omawianej ustawy – ograniczający się do sprawozdania z działalności składanego corocznie ministrowi nadzorującemu – przez długi czas, tj. do 8.11.2015 r., miał charakter uniwersalny, tzn. dotyczył wszystkich fundacji. Począwszy od 9.11.2015 r., tj. od dnia wejścia w życie noweli [Ustawa z 5 sierpnia 2015] (od sprawozdań za 2015 r.), odnosi się on tylko do fundacji niemających statusu OPP. Ustawa o fundacjach nie precyzuje, w jaki sposób sprawozdanie ma być upubliczniane ani też gdzie i kiedy ma to następować. Kompetencje co do określania zasad jego sporządzania i zawartości pozostają w gestii Ministra Sprawiedliwości. Wydawane przez niego przepisy (pierwotnie zarządzenia, a ostatnio – rozporządzenie) ewoluowały tylko nieznacznie. Wymogi odnośnie do pisemnej formy sprawozdania, poświadczenia jego prawdziwości przez 2 członków zarządu oraz okresu objętego sprawozdaniem (pokrywającego się z rokiem kalendarzowym) pozostają cały czas aktualne. Drobne zmiany dotknęły układu sprawozdania (kolejności treści) – początkowo przepisy normowały jedynie zakres informacji sprawozdawczych, a porządek ich podawania pozostawał domyślny (można było domniemywać, że powinien on być zgodny z kolejnością wynikającą z treści zarządzenia z 1991 r., ale wyraźnych zapisów na

Tabela 1. Akty prawne określające wymogi w zakresie upubliczniania sprawozdań przez fundacje w Polsce

Ustawy	Akty wykonawcze do ustaw / Zakres czasowy obowiązywania
Ustawa z 6.04.1984 r. o fundacjach (po nowelizacji, od 11.03.1991 r.)	Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 6.07.1991 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdań składanych przez fundacje/04.08.1991 r.-31.12.1994 r.; sprawozdania za lata 1991-1993
	Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.1994 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdań składanych przez fundacje/1.01.1995 r.-5.06.2001 r.; sprawozdania za lata 1994-2000
	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 8.05.2001 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji/6.06.2001 r.-26.10.2011 r.; sprawozdania za lata 2001-2010; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21.09.2011 r. zmieniające rozporządzenie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji/od 27.10.2011 r.; od sprawozdań za 2011 r.
*Ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (od 1.01.1995 r.)	Rozporządzenie Ministra Finansów z 28.12.1994 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla jednostek nieprowadzących działalności gospodarczej/1.01.1995 r.-18.09.1998 r.; sprawozdania za lata 1995-1998
	Rozporządzenie Ministra Finansów z 18.08.1998 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek nieprowadzących działalności gospodarczej/19.09.1998 r. (po zmianie od 26.08.2000 r.)-31.12.2001 r.; sprawozdania za lata 1999-2001
	Rozporządzenie Ministra Finansów z 15.11.2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej/1.01.2002 r. (po zmianie od 14.02.2003 r.)-4.09.2014 r.; sprawozdania za lata 2002-2013
Ustawa z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (od 1.01.2004 r.)	Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 23.03.2011 r. w sprawie rocznego sprawozdania merytorycznego z działalności organizacji pożytku publicznego/1.01.2012 r.-31-12.2012 r.; sprawozdania za lata 2011-2012
	Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 12.02.2013 r. w sprawie wzorów rocznego sprawozdania merytorycznego oraz rocznego uproszczonego sprawozdania merytorycznego z działalności organizacji pożytku publicznego / od 21.02.2013 r.; od sprawozdań za 2013 r.
* Wynikający z ustawy o rachunkowości obowiązek upubliczniania dotyczy tylko rocznych sprawozdań finansowych fundacji prowadzących działalność gospodarczą (od sprawozdań za 1995 r.). Wzory sprawozdań podlegających upublicznieniu, zawarte w załącznikach do ustawy, podlegały ewolucji. Począwszy od sprawozdań za 2014 r., w załącznikach są też wzory sprawozdań finansowych dla fundacji nieprowadzących działalności gospodarczej. Wcześniej były one zawarte w aktach wykonawczych do ustawy o rachunkowości. Fundacje nieprowadzące działalności gospodarczej (nieobjęte ustawowym obowiązkiem upubliczniania), mogą (nie muszą) korzystać z wzorów, przygotowując swoje sprawozdania finansowe przeznaczone do dobrowolnego upublicznienia.	

Źródło: opracowanie własne.

ten temat w przepisach nie było); sytuacja zmieniła się w chwili wejścia w życie zarządzenia z 1994 r., które uregulowało nie tylko zakres wymaganych informacji, ale także – po raz pierwszy – wprowadziło wyraźny wymóg ich prezentacji w okreś-

lonym układzie, który od tamtego czasu pozostaje niezmienny. Korektom podlegała też zawartość sprawozdania – w miarę upływu czasu zakres informacji, które powinny być w nim zawarte, nieznacznie się poszerzał.

Kolejną regulacją, z której wynika obowiązek upubliczniania sprawozdań (rozumiany jako wymóg składania we właściwym rejestrze/organie prowadzącym rejestr i/ lub ogłaszania/publikacji w określonym dzienniku urzędowym), jest ustawa o rachunkowości [Ustawa z 29 września 1994], a w szczególności jej artykuły 69 i 70 oraz 80. Od momentu wejścia wspomnianej ustawy w życie, czyli od 1.01.1995 r., do końca lutego 2017 r. treść wymienionych artykułów, a także innych, określających wymogi w zakresie sporządzania sprawozdań podlegających upublicznianiu, podlegała wielokrotnym zmianom (ewolucji podlegały przepisy co do: terminów składania sprawozdań, miejsca ogłaszania sprawozdań, liczby i rodzajów oraz wzorów i zawartości sprawozdań podlegających składaniu/ogłaszaniu, podmiotów objętych obowiązkiem składania/ogłaszania sprawozdań), co oznacza, że zmieniały się też zasady ujawniania sprawozdań przez fundacje. Uogólniając, można jednak powiedzieć, że w przypadku wspomnianych podmiotów obowiązek upubliczniania, wynikający z ustawy o rachunkowości, począwszy od początku 1995 r., kiedy został zainicjowany, cały czas ogranicza się przedmiotowo – do rocznych sprawozdań finansowych, a podmiotowo – do fundacji prowadzących działalność gospodarczą, przy czym:

- w okresie od 1.01.1995 r. do 31.12.2012 r. (sprawozdania za lata 1995-2012) wszystkie fundacje prowadzące działalność gospodarczą były objęte wymogiem składania swoich rocznych sprawozdań finansowych w sądzie rejestrowym, a te z nich, których sprawozdania podlegały obowiązkowi badania, powinny były dodatkowo złożyć je także do ogłoszenia w dzienniku urzędowym (Monitorze Polskim B);
- począwszy od 1.01.2013 r. (od sprawozdań za 2013 r.), fundacje prowadzące działalność gospodarczą nie muszą ogłaszać swoich rocznych sprawozdań finansowych w dzienniku urzędowym (Monitorze Sądowym i Gospodarczym), ale nadal podlegają obowiązkowi składania ich we właściwym rejestrze sądowym (rejestrze przedsiębiorców, prowadzonym w ramach KRS).

Niezależnie od konieczności upubliczniania sprawozdań przez fundacje, wynikającej z dwu powołanych wyżej regulacji ustawowych, także art. 23 ustawy o działalności pożytku publicznego [Ustawa z 24 kwietnia 2003], która weszła w życie z początkiem 2004 r., zobowiązuje je do podjęcia aktywności w tym zakresie, przy czym obowiązek ten nie ma charakteru powszechnego. Dotyczy on tylko fundacji, które posiadają status OPP. Od tego typu fundacji oczekuje się upubliczniania rocznego sprawozdania zarówno merytorycznego, jak i finansowego. Według omawianej ustawy pojęcie upubliczniania ewoluowało i rozumiane było jako:

- w okresie od 1.01.2004 do 11.03.2010 r.: – w przypadku rocznego sprawozdania merytorycznego – podanie go do publicznej wiadomości w sposób umożliwiający zapoznanie się z nim przez zainteresowane podmioty; – w przypadku rocznego sprawozdania finansowego – jego ogłoszenie,

- od 12.03.2010 do 31.12.2012 r.: – podanie rocznego sprawozdania (merytorycznego i finansowego) do publicznej wiadomości w sposób umożliwiający zapoznanie się z nim przez zainteresowane podmioty, w tym poprzez zamieszczenie go na swojej stronie internetowej, a dodatkowo także na stronie internetowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego; – ogłoszenie rocznego sprawozdania finansowego,
- od 1.01.2013 r. – podanie rocznego sprawozdania (merytorycznego i finansowego) do publicznej wiadomości w sposób umożliwiający zapoznanie się z nim przez zainteresowane podmioty, w tym poprzez zamieszczenie go na swojej stronie internetowej, a dodatkowo także na stronie internetowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Wraz z ewolucją pojęcia upubliczniania zmieniały się też zasady w tym zakresie. Początkowo (1.01.2004 r.-11.03.2010 r.) merytoryczne sprawozdanie podawane do publicznej wiadomości miało być zgodne co do zakresu ze sprawozdaniem z działalności fundacji, sporządzanym według przepisów ustawy o fundacjach i aktów wykonawczych do niej. Od 12.03.2010 r. ogólny zakres tego sprawozdania jest określony w ustawie o działalności pożytku publicznego, a szczegóły w tej kwestii (w tym wzory sprawozdań) zawarte są w kolejno obowiązujących rozporządzeniach Ministra Pracy i Polityki Społecznej z roku 2011 i roku 2013.

Jeśli chodzi o roczne sprawozdanie finansowe fundacji mających status OPP, to: – począwszy od 2004 r., cały czas, ma być ono przygotowywane zgodnie z przepisami rachunkowości, które (o czym już pisano) podlegały dość częstym zmianom; – w latach 2004-2012 miało być ogłaszane zgodnie z przepisami rachunkowości (w Monitorze Polskim B), a później już nie.

Kończąc analizę wymogów odnośnie do upubliczniania sprawozdań fundacji, nie można nie wspomnieć o tych, które dotyczyły zamieszczania ich w Internecie. Wyraźnie wyartykułowany obowiązek w tym zakresie pojawił się po raz pierwszy wraz z wejściem w życie 12.03.2010 r. nowelizacji ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie [Ustawa z 22 stycznia 2010] i odnosił się do fundacji mających status OPP. Wspomniane fundacje zostały zobowiązane do zamieszczania rocznych sprawozdań (merytorycznych i finansowych) na swoich stronach internetowych oraz na stronie internetowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego⁵. Należy zauważyć, że przepisy odnoszące się do tego pierwszego przypadku są bardziej lakoniczne (np. nie wskazują: – w jakim terminie zamieszczenie powinno nastąpić; – czy sprawozdanie powinno być zatwierdzone, czy też nie), a do drugiego – w miarę upływu czasu coraz bardziej precyzyjne. Z analizy przepisów aktualnych od 12.03.2010 r. do końca 2012 r. wynika tylko, że fundacje mające status OPP powinny były zamieszczać sprawozdanie (finansowe i merytoryczne) na stronie urzędu w terminie 15 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego. Później doprecyzowano (przepisy obowiązujące od

⁵ Od 16.11.2015 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

2012 r.), że chodzi o zatwierdzone sprawozdanie finansowe i sprawozdanie merytoryczne, oraz zmieniono termin ich zamieszczania (do 15.07. roku następnego po roku, za który składane są sprawozdania, lub w terminie 15 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego w przypadku fundacji, w których rok obrotowy nie pokrywa się z kalendarzowym). Zgodnie z kolejną nowelizacją omawianej ustawy, od 2013 r., sprawozdanie merytoryczne podlegające zamieszczeniu na stronie urzędu może być sporządzone według jednego z dwóch wzorów różniących się zawartością (podstawowego i uproszczonego). Wybór jednego z nich został uzależniony od wielkości przychodów fundacji. Prawo do skorzystania z wzoru uproszczonego przyznano tylko tym fundacjom, które w roku sprawozdawczym osiągnęły przychód nie wyższy niż 100 tys. zł. W dwóch następnych nowelach, które weszły w życie odpowiednio 9.11.2015 r. i 25.03.2017 r., ustawodawca wskazał sytuacje: inicjującą obowiązek zamieszczenia sprawozdania na stronie urzędu (pierwszy raz fundacja zamieszcza sprawozdanie w roku uzyskania statusu OPP) i taką, która powoduje jego zanik (w roku utraty statusu OPP fundacja zamieszcza sprawozdanie po raz ostatni), oraz zmienił termin zamieszczania sprawozdania na stronie urzędu dla fundacji, w których rok obrotowy jest inny niż kalendarzowy (do 30 listopada roku następującego po roku sprawozdawczym).

Podsumowując, z analizy regulacji wynika, że wszystkie fundacje, w tym FBK, począwszy od sprawozdań za 1991 r., są co prawda objęte obowiązkiem ich upubliczniania, ale w różnym zakresie. Wymogi i zasady upubliczniania nigdy nie były jednolite, zmieniały się w czasie i pozostawały zależne od typu fundacji (prowadzące działalność gospodarczą i nieprowadzące jej; mające status OPP i niemające go; osiągające przychody niskie, tj. do 100 tys. zł włącznie, lub wysokie – ponad 100 tys. zł) oraz od rodzaju sprawozdania (finansowe, rzeczowe: z działalności, merytoryczne). Obowiązek upubliczniania sprawozdań przez fundacje, w tym przez FBK, nie jest tożsamy z wymogiem zamieszczania ich w Internecie. Upublicznianie w ten sposób jest obligatoryjne tylko dla fundacji posiadających status OPP i dopiero począwszy od sprawozdań (merytorycznych, finansowych) za 2010 r. Oznacza to, że jeśli fundacje mające status OPP udostępniają w Internecie swoje sprawozdania sprzed 2010 r., a fundacje niemające tego statusu jakiegokolwiek sprawozdania, to czynią to dobrowolnie.

4. Ocena praktyki w zakresie udostępniania sprawozdań przez fundacje banków komercyjnych na ich stronach internetowych

Z przeprowadzonych badań wynika, że wszystkie FBK mają dedykowane im strony internetowe, przy czym tylko połowa z nich prawdziwie własne (niezależne od stron internetowych fundatora), tj. posiadające odrębne adresy (FBOS, FBZW, FBGK, FGNB, FPKO, FBPS). W pozostałych 6 przypadkach są to strony w postaci zakładki dostępnej ze strony internetowej banku będącego ich fundatorem.

Na podstawie przeglądu stron internetowych można stwierdzić, że 10 z 12 FBK udostępniła na nich swoje sprawozdania, przy czym 6 dobrowolnie, a 4 z obowiązku (FBZW, FBGZ, FING, FMBK). Pozostałe 2 fundacje (FGNB i FBPS) nie podlegają obowiązkowi ujawniania sprawozdań w Internecie i nie udostępniły ich także dobrowolnie.

Według stanu na koniec lutego 2017 r. 5 z 12 FBK miało status OPP (FPEO, FBZW, FBGZ, FING, FMBK), co oznacza, że tylko ich dotyczył ustawowy obowiązek udostępniania sprawozdań w Internecie (na stronach własnej i urzędu obsługującego ministra do spraw zabezpieczenia społecznego). W związku z tym, że 4 ze wspomnianych fundacji uzyskały status OPP w latach 2004-2007 (FBZW, FBGZ, FING, FMBK), to – zgodnie z przepisami – w ich przypadku wymóg udostępnienia w Internecie dotyczy sprawozdań za lata 2010-2016. Wszystkie wymienione fundacje wywiązały się z ciążącego na nich obowiązku w odniesieniu do okresu 2010-2015. Żadna z nich do końca lutego 2017 r. nie upubliczniła sprawozdania za 2016 r.⁶ Wypada w tym miejscu przypomnieć, że o ile przepisy regulują kwestię terminu udostępniania sprawozdania na stronie urzędu (najpóźniej do 15 lipca roku następującego po roku sprawozdawczym), to ignorują ją w odniesieniu do strony internetowej fundacji. Brak obligatoryjnego terminu w tym przypadku oznacza dowolność postępowania, przy czym można by oczekiwać, że fundacje ze statusem OPP będą wypełniać ciążący na nich obowiązek najwcześniej, jak to jest możliwe, czyli udostępniać sprawozdanie na dedykowanej im stronie internetowej niezwłocznie po jego sporządzeniu/zatwierdzeniu lub też w tym samym czasie co na stronie urzędu. W praktyce przyjmuje się, że termin jest dotrzymany, jeśli fundacja zamieści sprawozdania na swojej stronie internetowej do końca danego roku za rok poprzedni. W uzupełnieniu trzeba też dodać i docenić, że 2 z 4 wspomnianych fundacji dobrowolnie udostępniły w Internecie swoje roczne sprawozdania za okresy wcześniejsze, tj. za lata 2005-2009 (FBZW) i za lata 1999-2009 (FMBK). Piąta z fundacji posiadających status OPP (FPEO) uzyskała go dopiero w 2016 r., czyli obowiązek udostępnienia w Internecie odnosi się tutaj tylko do sprawozdania za 2016 r. i jeszcze nie został dopełniony. Na jej stronie internetowej można natomiast pozyskać sprawozdania za poprzednie okresy sprawozdawcze (za lata 2007-2015), co oznacza, że udostępnienie ich ma charakter dobrowolny.

Do końca lutego 2017 r., jak już zauważono, żadna z 12 badanych fundacji nie udostępniła w Internecie swojego sprawozdania za 2016 r. W 9 przypadkach najnowsze sprawozdanie, osiągalne na stronie internetowej fundacji, dotyczy 2015 r., a w jednym (FBOS) – 2014 r. Z kolei najstarszym z ujawnionych w Internecie jest sprawozdanie FBHW, przy czym dotyczy ono okresu 5-letniego (1996-2000). Naj-

⁶ FMBK jako pierwsza z badanych FBK udostępniła swoje roczne sprawozdania (merytoryczne i finansowe) za 2016 r. w marcu 2017 r. Sprawozdania za poprzednie lata (1999-2015) przestały być prezentowane na jej stronie internetowej. Są one osiągalne w Internecie (kopia strony internetowej FMBK z 1.01.2017 r.) pod adresem: [<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:O9gqc9 nNGiE-J:https://www.mbank.pl/o-nas/fundacja/archiwum-sprawozdan.html+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>].

starsze roczne sprawozdanie – za 1999 r. – na swojej stronie internetowej udostępniła FMBK.

Zasadniczo (z wyjątkiem wspomnianego już sprawozdania FBHW za lata 1996-2000) sprawozdania dostępne na stronach internetowych FBK są sprawozdaniami rocznymi, tj. sporządzonymi na koniec roku obrotowego, który we wszystkich badanych podmiotach pokrywa się z rokiem kalendarzowym, czyli na 31 grudnia. Zdecydowana większość tych sprawozdań odnosi się do działalności fundacji w okresie 12 miesięcy (od stycznia do grudnia), a tylko pojedyncze obejmują okresy: – dłuższe niż 12 miesięcy, co dotyczy przypadku pierwszego sprawozdania fundacji FPKO, która rozpoczęła działalność w drugiej połowie roku obrotowego; – krótsze niż 12 miesięcy, co dotyczy przypadku pierwszego sprawozdania fundacji, które rozpoczęły działalność w pierwszej połowie roku obrotowego, tj. FBOŚ i FBGK.

Liczba lat objętych sprawozdaniami prezentowanymi na stronach internetowych, determinowana m.in. okresem funkcjonowania FBK, jest bardzo zróżnicowana. W przypadku FBHW ujawnione sprawozdania charakteryzują 20-letni okres jej działalności (1996-2015). W czasie przeprowadzania badań na stronie internetowej FMBK można było zapoznać się ze sprawozdaniami obejmującym 17-letni okres jej funkcjonowania (1999-2015). Z kolei FBZW i FBGK udostępniają po 11 sprawozdań, w obu przypadkach za lata 2005-2015, a FPEO – 9 (za lata 2007-2015). Na stronach internetowych pozostałych FBK dostępne są sprawozdania roczne za okresy znacznie krótsze, a mianowicie za 6 lat (FBGZ i FING – 2010-2015), 5 lat (FBOŚ – 2010-2014 i FPKO – 2011-2015) i tylko za 4 lata (FMIL – 2010-2015).

Jeżeli porównamy okres objęty sprawozdaniami osiągalnymi w Internecie do liczby lat funkcjonowania poszczególnych FBK, to najkorzystniej pod tym względem wypadają FBHW, FBGK i FPKO, które zapewniają dostęp do sprawozdań z całego okresu swojej działalności z wyjątkiem 2016 r. Tylko nieznacznie gorzej wygląda sytuacja w FBOS – w Internecie brakuje jedynie sprawozdań za 2 ostatnie lata (2015 i 2016). Zasadniczo odmienna sytuacja występuje w FMIL – pomimo że jest ona najstarszą spośród badanych jednostek (istnieje już ponad ćwierć wieku), to na swojej stronie internetowej udostępnia zaledwie 4 sprawozdania roczne, obejmujące okres 2012-2015 (brak aż 22 sprawozdań za lata 1991-2011 i 2016).

Oceniając sposób prezentacji sprawozdań przez poszczególne FBK w Internecie, należy na wstępie stwierdzić, że każda tego typu ocena jest w pewnej mierze subiektywna. Według autorek podstawowe spostrzeżenie jest takie, że dostęp do sprawozdań został zaprojektowany przez każdą z 10 FBK trochę inaczej. Jednolite jest tylko to, że wszystkie sprawozdania prezentowane są w postaci dokumentów pdf, przy czym w FBGZ, w odróżnieniu od pozostałych FBK, aby dokument otworzyć, należy go najpierw pobrać. Czasami dokumenty są zamieszczane w odrębnej zakładce, adekwatnie opisanej (np. Sprawozdania, Sprawozdanie) i łatwej do odszukania – prowadzi do niej krótka i prosta droga (np. FBGK, FBOS, FBZW), a innym razem dostęp do nich jest trudniejszy (np.: – sprawozdania zamieszczone są w zakładce zawierającej także inne treści, co utrudnia ich znalezienie – w FMIL

i FMBK; – do zakładki, z której dostępne są sprawozdania, trudno trafić, bo droga do niej prowadzi przez stronę fundatora i przez znajdujące się tam kolejne zakładki – w FPEO i FING; – sprawozdania znajdują się w miejscu niejednoznacznie opisanym – w FMBK pod nazwą „Przydatne dokumenty”, a w FING – pod nazwą „Dokumenty”). Z wyjątkiem FMBK (w innym miejscu prezentowane jest najnowsze sprawozdanie, a gdzie indziej starsze), w pozostałych przypadkach dostęp do wszystkich sprawozdań (ostatniego i archiwalnych – z poprzednich lat) odbywa się z jednego miejsca. Niektóre fundacje pokazują swoje sprawozdania za kolejne okresy sprawozdawcze konsekwentnie w jednym dokumencie o takiej samej nazwie (FPEO, FMIL, FBGK, FPKO), a inne w kilku (FBOS w 2; FING w 4). Są też przypadki braku konsekwencji pod tym względem, co oznacza, że fundacja udostępnia swoje sprawozdania za kolejne okresy sprawozdawcze w różnej liczbie dokumentów i/lub występujących pod różnymi nazwami (np. FMBK, FBZW). Na stronach niektórych fundacji w miejscu dedykowanym sprawozdaniom, oprócz nich prezentowane są także inne dokumenty (FBHW, FBZW, FBGZ, FPKO). Oprócz omówionych spostrzeżeń co do sposobu prezentacji sprawozdań przez fundacje za pośrednictwem Internetu nasuwają się jeszcze inne uwagi:

1. Zaobserwowano przypadki braku zgodności nazwy pliku z jego zawartością (np.: w FBOS plik „Sprawozdanie finansowe za rok ...” zawiera tylko skany bilansu oraz rachunku zysków i strat; – w FBZW plik „Sprawozdanie z działalności” za 2006 r. zawiera sprawozdanie finansowe, w pliku „Bilans Fundacji 2012” znajduje się, oprócz bilansu, także rachunek zysków i strat, plik „Sprawozdanie finansowe 2013” zawiera tylko Oświadczenie kierownictwa, Wprowadzenie do sprawozdania finansowego i Informację dodatkową, a brak w nim bilansu oraz rachunku zysków i strat; – w FING plik „Informacja dodatkowa” za 2010 r. zawiera rachunek zysków i strat; – w FMBK w pliku „2009-Sprawozdanie finansowe Fundacji” jest sprawozdanie merytoryczne, a w pliku „2009-Sprawozdanie merytoryczne” – sprawozdanie finansowe, podobnie zamieszanie dotyczy analogicznych sprawozdań za 2 kolejne lata).

2. Zdarza się czasami, że nazwa pliku różni się nieco od nazwy sprawozdania, które jest w nim zawarte (np. FBHW – nazwa pliku „Sprawozdanie z działalności Fundacji w 2006 r.”, a nazwa dokumentu po otwarciu pliku „Sprawozdanie zarządu z działalności fundacji Kronenberga od 1 stycznia 2006 r. do 31 grudnia 2006 r.”; FPEO – nazwa pliku „Sprawozdanie Fundacji za rok 2007, a zawartego w nim dokumentu „Sprawozdanie z działalności Fundacji Bankowej im. dr. Mariana Kantona w roku 2007”; FBGZ – nazwa pliku „Sprawozdanie merytoryczne z działalności Fundacji BGŻ za okres od 1.01.-31.12.2010 r.”, a nazwa zawartego w nim dokumentu „Sprawozdanie z działalności Fundacji BGŻ w okresie 1.01.2010 r.-31.12.2010 r.”; FING – nazwa pliku „Rachunek wyników” za lata 2010-2015, a zawartego w nim sprawozdania „Rachunek zysków i strat”; FPKO – nazwa pliku „Sprawozdanie z działalności Fundacji PKO Banku Polskiego za okres od 1.01.2012 do 31.12.2012”, a zawartego w nim dokumentu „Sprawozdanie zarządu Fundacji z działalności Fundacji PKO Banku Polskiego...”).

3. Ustalono, że w sporadycznych przypadkach plik mający zawierać sprawozdanie nie otwiera się (np. w FBZW – „Sprawozdanie z działalności (s. 1)” za 2005 r., „Informacja dodatkowa” za 2008 r.).

4. Ujawniono niepotrzebne powtórzenia tej samej treści w kilku dokumentach (np. w FBZW – wszystkie sprawozdania finansowe za 2009 r. zawarte są w pliku „Sprawozdanie finansowe” i dodatkowo każde z nich odrębnie w 3 osobnych plikach „Bilans”, „Rachunek zysków i strat”, „Informacja dodatkowa”).

5. Zauważono spore zróżnicowanie udostępnionych w Internecie sprawozdań pod względem staranności ich przygotowania (np. z jednej strony dobrze dopracowane – pod względem formalnym, edytorskim i językowym – raporty FBHW czy FBGK, zwłaszcza z ostatnich lat, a z drugiej nieestetyczne skany sprawozdań finansowych FBOS, FBZW i FBGZ, pozostawione bez żadnego komentarza, czy też budzące zastrzeżenia fragmenty treści w sprawozdaniach FPEO⁷ czy FMBK⁸).

O zakresie i szczegółowości treści sprawozdań pośrednio można wnioskować na podstawie ich objętości, mierzonej liczbą stron. Okazuje się, że pod tym względem udostępnione w Internecie sprawozdania są ogromnie zróżnicowane. Skrajne przypadki świadczące o prawdziwości takiego twierdzenia to sprawozdanie FBHW za rok 2015 zawierające aż 115 stron i sprawozdanie FMIL za rok 2014 o objętości zaledwie 3 stron. W niektórych fundacjach objętość sprawozdań w miarę upływu czasu rośnie (w FBHW sprawozdania za lata 2001-2002 – po 25 stron, za rok 2007 – 56 stron, za rok 2015– 116 stron; w FBGK – sprawozdania z lata 2005-2008 – od 7 do 9 stron, za lata 2009-2012 – od 20 do 27 stron, a ostatnie – po 30-32 strony), a w innych utrzymuje się przez lata na podobnym poziomie (np. sprawozdania z działalności w FPKO za lata 2013-2015 mają po 14 stron, a w FING za lata 2010-2015 – od 7 do 9 stron). W niektórych fundacjach sprawozdania za wszystkie lata mają dość dużą objętość (FBHW – 25-115 stron, FPKO – 30-37 stron), a w innych tradycyjnie niewielką (FMIL – 3-6, FBOS – 7-10 stron).

Jeśli jako kryterium porównań analizowanych sprawozdań przyjmiemy ich rodzaje, wyodrębnione na podstawie nadanej im nazwy, to także z tego punktu widzenia należy je ocenić jako zbiorowość znacznie zróżnicowaną. Z przeprowadzonych badań wynika, że na stronach internetowych FBK można znaleźć dokumenty zatytułowane: sprawozdanie, sprawozdanie z działalności, sprawozdanie zarządu z działalności, sprawozdanie merytoryczne, sprawozdanie merytoryczne z działalności, sprawozdanie finansowe, bilans, rachunek zysków i strat, rachunek wyników, infor-

⁷ „Zarząd... działając na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy... o fundacjach... sporządził sprawozdanie finansowe, rachunek wyników... oraz informację dodatkową...” [Sprawozdanie z działalności Fundacji Bankowej]. Z powołanego artykułu wynika obowiązek sporządzenia sprawozdania z działalności, a nie sprawozdania finansowego.

⁸ „...Przy sporządzaniu sprawozdania finansowego ma zastosowanie rachunek wyników ze szczegółowością określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 15 listopada 2001 r. ...”, [Sprawozdanie finansowe Fundacji mBanku]. W przywołanym rozporządzeniu nie ma załącznika nr 2.

macja dodatkowa do sprawozdania finansowego, wprowadzenie do sprawozdania finansowego, dodatkowe informacje i objaśnienia i wreszcie – raport roczny i raport roczny z działań społecznych. Oprócz tego napotkano przypadki, gdy dokumenty zawierające różne rodzaje sprawozdań finansowych nie były opatrzone żadnym tytułem (w FBOS – za lata 2010-2014; w FBZW – za lata 2007 i 2012). Zdarza się też, że sprawozdanie o takiej samej nazwie – w różnych fundacjach albo nawet w tej samej fundacji, ale za inny okres – zawiera różne treści. Zaobserwowaną, niczym nieuzasadnioną, różnorodność w nazewnictwie można tłumaczyć brakiem powszechnie akceptowanych standardów co do publikacji sprawozdań w Internecie. Gdyby jednak FBK zechciały zaadaptować w tym celu przepisy dotyczące sporządzania sprawozdań, to moglibyśmy napotkać co najwyżej 3 rodzaje sprawozdań:

- z działalności, przygotowywane na mocy ustawy o fundacjach;
- merytoryczne z działalności, przygotowywane na mocy ustawy o działalności pożytku publicznego;
- finansowe, przygotowywane na mocy ustawy o działalności pożytku, ale na zasadach określonych w ustawie o rachunkowości lub – w przypadku fundacji niemających statusu OPP – przygotowywane dobrowolnie zgodnie z przepisami rachunkowości.

Niezależnie od już poczynionych uwag, można też sformułować kolejne spostrzeżenie, że połowa FBK zachowuje konsekwencję co do nazw i rodzajów prezentowanych w Internecie sprawozdań za kolejne okresy sprawozdawcze (np. FBOS – konsekwentnie upublicznia Sprawozdanie z działalności oraz Sprawozdanie finansowe, natomiast FMIL – Sprawozdanie merytoryczne z działalności), a w drugiej ich połowie zaobserwowano jej brak (FBHW, FWBK, FBGK, FPKO i FMBK). O ile zmianę nazwy sprawozdania w przypadku FBHW (z „Sprawozdanie zarządu z działalności...” na „Raport roczny...”) i FBGK (z „Sprawozdanie z działalności...” na „Raport roczny...”) można uznać za zasadną, bo odzwierciedla ona poszerzenie jego zawartości, to w pozostałych przypadkach nie znaleziono logicznego wytłumaczenia jej dokonania.

Kolejne kryteria, które stanowią podstawę porównania badanych sprawozdań, to ujawnienia co do podstaw prawnych sporządzania oraz zgodność z wymogami z nich wynikającymi. Po uwzględnieniu obu wspomnianych kryteriów poddaną analizie zbiorowość można podzielić na 4 kategorie:

- Sprawozdania, w których nie podano podstawy prawnej przygotowania, co uniemożliwiło dokonanie oceny ich jakości przez pryzmat prawidłowości sporządzenia, czyli spełniania wymogów (merytorycznych i formalnych) wynikających z przepisów prawa, a w konsekwencji – uznania ich za wiarygodne (np. FBHW – „Raport roczny z działań społecznych 2015”, podobnie zresztą jak i poprzednie; FBOS – „Sprawozdanie z działalności Fundacji w roku 2010”; FMIL – „Sprawozdanie merytoryczne” za lata 2012-2015; FBZW – Sprawozdanie finansowe za rok 2006”; FING – „Rachunek zysków i strat” za lata 2010-2013).

- Sprawozdania, w których podano nieodpowiednią (nieaktualną i/lub nieadekwatną podmiotowo) podstawę prawną sporządzenia, co uzasadnia uznanie ich za niewłaściwe (np. w „Sprawozdaniu z działalności ING Dzieciom za rok 2015” jako podstawę prawną sporządzenia wskazano Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 8.05.2001 r., co jest błędem, ponieważ fundacja ta posiada status OPP i powinna zamieścić na swojej stronie internetowej sprawozdanie merytoryczne z działalności sporządzone zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 12.02.2013 r. Analogiczne nieprawidłowości są też udziałem 3 pozostałych fundacji mających status OPP, tj. FBZW, FBGZ i FMBK).
- Sprawozdania, które spełniają wymogi – wynikające ze wskazanej w nich właściwej podstawy prawnej – bez istotnych zastrzeżeń (np. sprawozdania z działalności: FBGK – za lata 2005-2008, FPKO – za lata 2013-2015, FMBK – za lata 1999-2008; sprawozdanie finansowe: FPKO – za 2014 r.).
- Sprawozdania, które spełniają wymogi – wynikające ze wskazanej właściwej podstawy prawnej – z pewnymi zastrzeżeniami, zwłaszcza co do formy prezentacji (np. FBHW – sprawozdanie finansowe, zawarte w raporcie z 2015 r., opatrzone datą sporządzenia 30.04.2015 r., podczas gdy powinno być one przygotowane najpóźniej do 31 marca; FBOS – w rachunku zysków i strat za 2014 r. brak wartości za rok poprzedni; FMBK – w tytule rachunku wyników niepotrzebny zapis „Wariant porównawczy (wersja 1)” oraz w części „D. Koszty administracyjne” brak pozycji „6. Pozostałe”).

Z analizy sprawozdań FBK dostępnych w Internecie można wnioskować, że nie są one łatwo porównywalne, co odnosi się zarówno do sprawozdań poszczególnych fundacji za kolejne okresy (brak ciągłości zasad sporządzania sprawozdań na skutek zmiany wymogów prawnych w tym zakresie), jak i sprawozdań analizowanej zbiorowości fundacji za jeden (ten sam) okres sprawozdawczy (fundacje mające status OPP – jednolite wymogi w zakresie publikacji sprawozdań w Internecie, ale w różnym stopniu wypełnione; fundacje niemające statusu OPP – brak wymogów we wspomnianym zakresie, a więc pełna dowolność zarówno co do rodzajów, jak i formy oraz treści sprawozdań udostępnianych na stronach internetowych). Wniosek o braku jednolitości odnosi się do sprawozdań finansowych i rzeczowych (z działalności, merytorycznych). Wypada w tym miejscu zwrócić uwagę na to, że niektóre fundacje prezentują w Internecie oba wymienione rodzaje sprawozdań (np. FBOS), a inne tylko te drugie (np. FMIL), co oczywiście utrudnia dokonanie porównawczej oceny działania omawianej grupy podmiotów. Nie bez znaczenia dla porównywalności w ramach grupy jest też to, że część ujawnionych w Internecie sprawozdań rzeczowych to sprawozdania z działalności (sporządzone zgodnie z przepisami ustawy o fundacjach i aktów wykonawczych do niej), a część to sprawozdania merytoryczne (sporządzone zgodnie z przepisami właściwymi dla jednostek OPP), co oznacza, że ich zawartość nie jest taka sama. Problem nieporównywalności sprawozdań FBK można też zobrazować na przykładzie rachunku zysków i strat (rachunku

wyników) – niektóre fundacje (np. FMIL) nie udostępniły go w Internecie, a inne udostępniły, ale sporządzone według różnych wzorów: – według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości (np. FBOS – za lata 2010-2014, fundacja ta prowadzi działalność gospodarczą, podobnie FING za lata 2014-2015); – według załącznika nr 4 do ustawy o rachunkowości (FPEO – za lata 2014-2015, fundacja spełniała wymogi właściwe dla jednostek mikro); – według załącznika do Rozporządzenia Ministra Finansów z 15.11.2001 r. – za lata 2007-2013, fundacja spełnia wymogi właściwe dla jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej). Jeszcze inne fundacje co prawda zaprezentowały w Internecie omawiane sprawozdanie, ale nie wskazały podstaw prawnych, według których je sporządzono (np. FING za lata 2010-2013).

Podsumowując, na podstawie analizy sprawozdań zamieszczonych przez FBK na ich stronach internetowych można stwierdzić, że są one znacznie zróżnicowane, i to pod wieloma względami (w szczególności co do liczby, sposobu prezentacji i staranności przygotowania, objętości, rodzajów, ujawnienia podstaw prawnych sporządzenia, zgodności z odnośnymi przepisami), przez co są trudno porównywalne zarówno w czasie, jak i w ramach analizowanej grupy. Konkluzja tego typu może stanowić podstawę niezbyt wysokiej oceny FBK pod względem ich transparentności, jeśli będziemy ją rozumieć nie tylko przez pryzmat zapewnienia dostępu/wglądu do sprawozdań, ale także z punktu widzenia ich przydatności do analiz i porównań [Glusman 2015].

5. Zakończenie

Transparentność, jak już wspomiano we wstępie, jest pożądaną cechą każdej aktywności i każdego podmiotu gospodarującego. Wyjątkową rolę odgrywa ona m.in. w FBK. Przejawem ich dążenia do transparentności jest upublicznianie informacji o prowadzonej działalności i jej rezultatach. W dobie Internetu uzasadnione są oczekiwania interesariuszy zewnętrznych udostępniania informacji przez FBK w postaci sprawozdań zamieszczanych na ich stronach internetowych. Wypada jednak zauważyć, że sprawozdania udostępnione w ten sposób zaspokoją potrzeby informacyjne wspomnianych interesariuszy i pozwolą im pozytywnie ocenić transparentność FBK tylko wówczas, gdy będą charakteryzować się wysoką jakością (będą prawidłowe, tj. będą spełniać stawiane im wymogi merytoryczne i formalne, wynikające z odnośnych regulacji). Ocena praktyki w tym zakresie – na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych, których przedmiotem były sprawozdania FBK dostępne na ich stronach internetowych – może być zaledwie umiarkowanie pozytywna, ponieważ:

1. Co prawda zdecydowana większość FBK (10 z 12) udostępnia sprawozdania na swoich stronach internetowych, ale nie wszystkie. Pozytywnie należy ocenić w szczególności to, że w badanym okresie aż 6 FBK czyniło to dobrowolnie, ponie-

waż z ciążącego na nich obowiązku upubliczniania sprawozdań nie wynika, że musi się to odbywać za pośrednictwem Internetu.

2. Liczba sprawozdań zamieszczonych przez poszczególne FBK na stronach internetowych jest różna, co oznacza, że stanowią one podstawę budowy różnej długości szeregów czasowych. Wszystkie, z wyjątkiem jednego (5-letniego), to sprawozdania roczne.

3. Sposób prezentacji sprawozdań przez poszczególne FBK w Internecie jest różny – dostęp do sprawozdań został zaprojektowany przez każdą z 10 FBK trochę inaczej i w rezultacie w niektórych przypadkach jest on łatwiejszy, a w innych utrudniony.

4. Sprawozdania zamieszczone na stronach internetowych FBK są bardzo zróżnicowane pod wieloma względami (np. co do objętości, rodzajów, ujawnień podstaw prawnych sporządzania, zgodności z odnośnymi przepisami), co znacznie utrudnia przeprowadzanie na ich podstawie analiz porównawczych zarówno w czasie, jak i w ramach grupy rówieśniczej, ale nie oznacza też całkowitego braku ich użyteczności i przydatności analitycznej.

5. Duże zróżnicowanie sprawozdań dostępnych na stronach internetowych FBK jest pochodną niejednorodnych wymogów w tym zakresie, determinowanych rozproszonymi, zmiennymi w czasie, bardzo ogólnymi i nieprecyzyjnymi przepisami prawnymi.

Reasumując, w wyniku przeprowadzonych badań stanowiąca ich podstawę hipoteza – zakładająca, że praktyka w zakresie upubliczniania przez FBK sprawozdań w Internecie jest różna i wymaga doskonalenia – została zweryfikowana w sposób pozytywny, czyli potwierdzona. Rezultat badań uzasadnia konkluzję, że regulator powinien zadbać o poprawę jakości regulacji w zakresie upubliczniania sprawozdań za pośrednictwem Internetu, a FBK powinny zintensyfikować działania mające na celu poprawę ich transparentności, m.in. poprzez poprawę jakości sprawozdań zamieszczanych w Internecie (m.in. porównywalności i wiarygodności), doskonalenie sposobu ich prezentacji i ułatwienie dostępu do nich.

Literatura

- Bushman R.M., Piotroski, J.D., Smith A.J., 2004, *What Determines Corporate Transparency?*, Journal of Accounting Research, vol. 42, no. 2, s. 207, 210.
- Ćwik-Obrębowska N., Pękacka M., Tomaszewska A., 2015, *Standardy działania fundacji korporacyjnych*, *Podręcznik Forum Darczyńców dla osób zarządzających i pracowników fundacji korporacyjnych*, Forum Darczyńców w Polsce, http://odpowiedzialnybiznes.pl/wp-content/uploads/2015/05/publikacje_standardy_dzialania_fundacji_korporacyjnych_forum_darczyncow.pdf (26.02.2017).
- Glusman J., 2015, *Transparentność fundamentem demokracji*, Forum Od-nowa, <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/1349987.html> (26.02.2017).
- https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:O9gqc9_nNGiEJ:https://www.mbank.pl/onas/fundacja/archiwum-sprawozdan.html+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl (29.03.2017).

- Janusz A., Orzeszko T., 2015, *Education as Operation Area of Domestic Listed Bank Foundations*, [w:] Dziuba J., Orzeszko T. (red.), *Finance and Accounting for Sustainable Development*, Research Papers of Wrocław University of Economics, nr 397, s. 103-106.
- Kodeks dobrych praktyk organizacji pożytku publicznego*, 2015, Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/bip/ogloszenia-i-wykazy/organizacje-pozarządowe/kodeks-dobrych-praktyk-organizacji-pozytku-publicznego/#akapit1> (26.02.2017).
- Napiecek R., 2015, *Rachunkowość partycypacyjna, czyli koniec z monopolem na wiedzę*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 224, s. 154.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 18.08.1998 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek nieprowadzących działalności gospodarczej, Dz.U. 1998, nr 115, poz. 748 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 15.11.2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej, Dz.U. 2001, nr 137, poz. 1539 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 23.03.2011 r. w sprawie rocznego sprawozdania merytorycznego z działalności organizacji pożytku publicznego, Dz.U. 2011, nr 80, poz. 434.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 12.02.2013 r. w sprawie wzorów rocznego sprawozdania merytorycznego oraz rocznego uproszczonego sprawozdania merytorycznego z działalności organizacji pożytku publicznego, Dz.U. 2013, poz. 234.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 8.05.2001 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji, Dz.U. 2001, nr 50, poz. 529 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21.09.2011 r. zmieniające rozporządzenie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji, Dz.U. 2011, nr 217, poz. 1291.
- Sawulski J., 2015, *Audyt (nie)przejrzystości finansów publicznych w Polsce*, IBS Policy Paper, nr 2, s. 5-6.
- Sprawozdanie finansowe Fundacji mBanku za okres od 1.01.2015 r. do dnia 31.12.2015 r., s. 3.
- Sprawozdanie z działalności Fundacji Bankowej im. dr. Mariana Kantona w roku 2014, s. 6.
- Ustawa z 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, t.j. Dz.U. 2016, poz. 40.
- Ustawa z 23 lutego 1991 r. o zmianie ustawy o fundacjach, Dz.U. 1991 r. nr 19, poz. 82.
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, t.j. Dz.U. z 2016, poz. 1047 ze zm.
- Ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. 2016, poz. 181, ze zm.
- Ustawa z 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2010, nr 28, poz. 146.
- Ustawa z 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawy o fundacjach, Dz.U. 2015, poz. 1339.
- Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 6.07.1991 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdań składanych przez fundacje, MP 1991, nr 23, poz. 156.
- Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.1994 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdań składanych przez fundacje, MP 1994, nr 69, poz. 616.
- Urbanek P., 2006, *Wynagrodzenia zarządu w spółkach kapitałowych*, PWE, Warszawa, s. 111.
- Załącznik do obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z 17.05.1991 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z 6 kwietnia 1998 r. o fundacjach, Dz.U. 1991, nr 46, poz. 203.